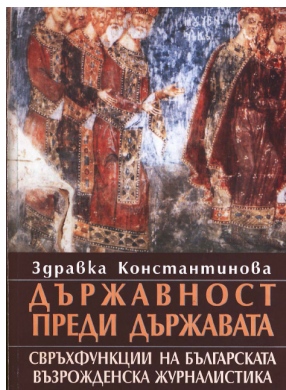

ВЪЗРОЖДЕНСКАТА ЖУРНАЛИСТИКА И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕТО НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВНОСТ

Здравка Константинова. *Държавност преди държавата. Свръхфункции на българската възрожденска журналистика*. София, 2010.

Книгата „Държавност преди държавата“ на Здравка Константинова (сега в третото издание) и наградата за 2001 г. на Съюза на българските журналисти са доказателство за един успешен прочит на историята на възрожденската ни периодика, който засега няма конкуренция. Идеята да се проследи участието на българската възрожденска преса във възстановяването на българската държавност е оригинален интердисциплинен поглед, който изисква упорито постоянство и дългогодишни занимания с огромен масив от научна литература, извори и архивен материал.

Още в началото авторката разкрива мотивите, които я карат да обвърже възрожденската журналистика с идеята за държавността. Според триадата на инструментите на властта на Джон Гълбрайт медиите са част от условната власт, която се осъществява чрез промяна в мисленето. Позовавайки се на този модел, Здравка Константинова търси възможно обяснение за доминантата на периодиката във възрожденско-

то желание да се създаде гражданско общество чрез въздействие върху обществените нагласи и да се увеличи ролята на условната власт заради липсата на национална държавна структура.

Авторката обвързва функциите на възрожденския периодичен печат, който е част от системата на българските институции, с идеята за държавността и с нейното възстановяване. Възрожденската ни журналистика е натоварена със свръхфункции, които са „под шапката“ на модернизацията, европеизацията, национализма, „ускореното развитие“, „културата и взрива“ (стр. 11). Всички тези явления се засичат и в точката на етатизацията, което подкрепя извода на Здравка Константинова, че „идеята за нацията, за националната държавност е изкована с помощта на възрожденската ни преса“ (пак там). Журналистиката през възрожденския период участва в институционализирането на политическата публичност, в съзиждането на държавност – на страниците на пресата ни бял свят виждат българските държавни доктрини, българинът се учи на държавност. Доказателствата за това авторката търси в характеристиките на периодичния печат: интересът към качествата на журналистиката и мястото ѝ в обществото, сравнението ни със света и в това отношение. Още в първото ни периодично издание сп. „Любословие“ Константин Фотинов кодира държавността, а Иван Богоров в първия ни вестник „Български орел“ вече акцентира върху ролята на гражданското управление. Прегледът на ролята на българската периодика и на публицистите в изграждането и култивирането на идеята за националната държава, за гражданското общество, за общественото мнение и за ролята на журналиста и журналистиката в него продължава с внимателно вглеждане в гамата от 107 възрожденски периодични списания (в.

„България“, в. „Македония“, в. „Свобода“, в. „Независимост“, в. „Знаме“, в. „Напредък“, в. „Век“ и др.).

Емигрантската периодика отразява опитите на емиграцията ни да се организират политически формирования, да се създаде неофициална политическа власт. Журналистите са най-често и политически лидери – Георги Раковски, Любен Каравелов, Христо Ботев и др. В емигрантската журналистика политическата дейност не се отделя от журналистическата.

Главата, посветена на възрожденската преса в комуникацията между българските институции, разгръща полифункционалността на периодичния печат, който реално координира институциите. Бумът на дружества, комитети, политически и културно-научни асоциации води до изграждането на „модерна система на културни комуникации“ (стр. 106). Журналистиката ни стимулира развитието на българските институции (църква, община, училище, читалище, печатница, издателство, книжарница, театър и др.) в полето на публичната комуникация, като се превръща в „най-широкообхватния национален форум (парламент)“ (стр. 108). Във възрожденската ни преса „се извършва един неосинкретизъм – държавническият, докато се разпада предвъзрожденският синкретизъм“ (стр. 109). Характеристика на възрожденския интелегент са проявите му на няколко поприща и участието му в по няколко институции (учители са били първооснователят на пресата ни Константин Фотинов, първият ни вестникар Иван Богоров, редакторът на най-тиражното ни възрожденско периодично издание Петко Славейков и др.).

Здравка Константинова проследява сложните взаимоотношения на институциите и печата в този период – при създаването на общини (отношенията между властимащи и журналис-

тика), училища и културни сдружения (отношенията между знание, народна просвета, революция, национална независимост, езикова политика, манталитет, интелигенция, журналистика), църква (въпросите за самостоятелност и конструиране на църквата, издръжка на националните институции, сблъсък между съседските национализми и др.), печатници и книгоиздателства (въпросите за националноосвободителното движение, комуникационните средища), читалища (комуникационна система, просветителска мисия), икономически обединения (въпросите за спомоществователството – протекционизъм на културата, новия манталитет, европейското влияние, богатството и властта, лихварството и кредитните институции, данъчното бреме, модата), театри и други изкуства.

Последната глава показва колко важна роля има българската журналистика в българската национална революция. Като обобщение на тази взаимовръзка ще се възползвам от изведената в книгата крилатата фраза на Тодор Каблешков по повод Априлското въстание „Не в куршума на кремъкликата се надявах, а в гърмежа ѝ, който трябваше да стигне до ушите на Европа, на братска Русия...“ (стр. 218). Българската възрожденска периодика е единствена национална публична трибуна. Сред значимите успехи на българските публицисти е обявяването на дневен ред по света на българския национален въпрос.

Книгата „Държавност преди държавата“ е системен, задълбочен труд, с ценни извадки от българската възрожденска периодика, които редовият читател едва ли би срещнал на друго място. Тя е и сред учебната литература за студенти журналисти, филолози, историци, културолози и др.

АНДРЕАНА ЕФТИМОВА